פר ושעיר של יום הכיפורים כו': מכדי צפון בעולה כתיב ניתני עולה ברישא חטאת איידי [א]דאתי מדרשא חביבא ליה וניתני חטאות החיצונות [א] איידי דנכנס דמן לפני ולפנים חביבא ליה וצפונה [ב] בעולה היכא כתיבא [1]ושחט אותו על ירך המזבח צפונה אשכחן בן צאן בן בקר מנא לן אמר קרא [2]ואם מן הצאן [ב]וי"ו מוסיף על ענין ראשון וילמד עליון מתחתון הניחא למ"ד מלמדין [ג] אלא למ"ד אין מלמדין מאי איכא למימר [ג]דתניא [3]ואם נפש וגו' לחייב על ספק מעילות אשם תלוי דברי רבי עקיבא וחכמים [א]פוטרין מאי לאו בהא קא מיפלגי מר סבר למידין ומר סבר אין למידין אמר רב פפא דכולי עלמא למידין והיינו טעמא דרבנן נאמר כאן [3]מצות ונאמר [ד]בחטאת חלב [4]מצות מה להלן דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת אף כאן שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת ורבי עקיבא מה להלן בקבועה אף כאן בקבועה לאפוקי חטאת דטומאת מקדש וקדשיו דעולה ויורד הוא ורבנן [ה]אין גזירה שוה למחצה [ד] ור"ע נמי אין גזירה שוה למחצה אין הכי נמי והכא בהא [ה] קמיפלגי ר"ע סבר ואם נפש כתיב [ו]וי"ו מוסיף על ענין ראשון ורבנן נמי הכתיב ואם נפש לימא בהא קמיפלגי [ז]דמר סבר [ח]היקש עדיף ומר סבר גזירה שוה עדיף [ו] לא דכ"ע דהיקש עדיף ואמרי לך רבנן תחתון הוא דגמר מעליון לאשם בכסף שקלים שלא תאמר לא יהא ספיקו חמור מודאו מה ודאו חטאת בת דנקא אף ספיקו אשם בר דנקא ורבי עקיבא הא סברא מנא ליה נפקא ליה [5]מזאת תורת האשם תורה אחת לכל האשמות תינח מאן דאית ליה תורת מאן דלית ליה תורת מהיכא גמר גמר [6]בערכך [7-8] בערכך תינח היכא דכתיב בערכך אשם שפחה חרופה דלא כתיב ביה בערכך מאי איכא למימר גמר באיל באיל: חטאת מנא לן דבעיא צפון דכתיב [9]ושחט את החטאת במקום העולה אשכחן שחיטה קבלה מנא לן דכתיב [10]ולקח הכהן [ז] מדם החטאת מקבל עצמו מנא לן אמר קרא ולקח לו יקח [ח] אשכחן למצוה לעכב מנין קרא אחרינא כתיב [20]ושחט אותו במקום אשר ישחט את העולה ותניא [ט] [ט]היכן עולה נשחטה בצפון אף זה בצפון

רש"י

בעולה כתיב. גבי עולת צאן בויקרא ושחט אותו על ירך המזבח צפונה: מדרשא. מהיקשא דכתיב במקום אשר תשחט העולה [ויקרא ו]: עליון. פרשת בן בקר למעלה מפרשת בן צאן: הניחא למאן דאמר למדין. עליון מתחתון על ידי וי"ו המוסיף: ואם נפש. גבי אשם תלוי כתיב בויקרא ואם נפש כי תחטא וגו' ולמעלה הימנה פרשת מעילה ודאית שידע לאחר זמן שנהנה מן ההקדש בשוגג וחייבין עליה אשם ודאי: על ספק מעילות. הקדש וחולין לפניו ונהנה מאחד מהם [י] כסבור שניהם חולין ועכשיו אינו יודע מאיזה מהן נהנה מביא אשם תלוי להגן מן היסורין עד שיודע לו שודאי מעל ומביא אשם ודאי וגם הוא איל בכסף שקלים: למדין. עליון מתחתון פרשת הקדש מפרשת אשם תלוי שתחתיה למימרא דהנהנה מן ההקדש נמי מייתי אשם תלוי על ספיקו: נאמר מצות. באשם תלוי ועשתה אחת מכל מצות (ויקרא ה) וכן בחטאת [שם ד]: מה חטאת. באה על שגגת זדון כרת כדילפינן בהוריות (דף ח.) אף אשם תלוי על ספק דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת: ורבי עקיבא. גמר לה להך גזירה שוה הכי מה חטאת [יא] קרבן קבוע לעני כעשיר אף אשם תלוי אינו בא אלא על ספק חטאת קבוע: לאפוקי. ספק נכנס טמא למקדש ספק לא נכנס הואיל וודאי בעולה ויורד אין מביא על ספיקו אשם תלוי: אין גז"ש למחצה. וכי היכי דגמרינן [יב] לה לגבי הא מילתא גמור מיניה נמי דאינו בא אלא על ספק כרת: ואמרי לך רבנן. היקש להכי אתא תחתון [יג] הוא דגמר מעליון לקנות אשם בשתי סלעים דגבי אשם מעילות כתיב בערכך כסף שקלים וגמר אשם תלוי מיניה שלא תאמר לא יהא ספיקו של כרת חמור מוודאו: דנקא. שתות [יד] כלומר מעה כסף שהוא שתות של דינר ולאו דווקא נקט אלא [טו] דמים קלים בעלמא שלא ניתן לה קצבה: תינח מאן דאית ליה תורת. בשמעתא קמייתא דמנחות (דף ג:): בערכך בערכך. באשם תלוי ובאשם גזילות כתיב בערכך לאשם וגמרינן מערכך דאשם מעילות דכתיב ביה בערכך כסף שקלים: גמר באיל באיל. כתיב [ו] ביה [טז] באיל האשם ובחד מהנך נמי כתיב באיל האשם ואשם נזיר ואשם מצורע נמי [יז] לא מרבינן משום דכתיב [יח] כבש בן שנה ומדאיל שהוא בן שתי שנים בא בשתי סלעים כבש בן שנה בא בסלע. כולה שמעתין [יט] בכריתות (דף כג:): את החטאת. יתירא הוא דהא בחטאת קאי והוה ליה למכתב ושחט אותה למה לי את החטאת בנין אב לכל שבמו חטאת שטעון צפון דלא תימא דווקא שעירת יחיד דכתיב גביה: ולקח הכהן. בתר ושחט כתיב בחטאת יחיד ומשמע במקום [כ] העולה נמי ילקח והך לקיחה קבלה דגמר בג"ש בת"כ [י] נאמר כאן לקיחה ונאמר להלן לקיחה ויקח משה חצי הדם וישם באגנות (שמות כד): מקבל עצמו. שצריך לעמוד בצפון ולא יעמוד בדרום ויושיט ידו בצפון סמוך לו אצל אמצע עזרה שהדרום והצפון נחלקו [כא] שם וקיבל מנלן דהא אמר לקמן אם עמד בדרום וקיבל בצפון פסול: ולקח לו יקח. סרסיהו למפרע ודרשהו את עצמו יקח למקום הדם: קרא אחרינא כתיב. דדריש ליה תנא לעיכובא כדתניא. ושחט אותו וגו' בשעיר נשיא כתיב: אף זה בצפון. האי קרא מגמר עליה: וכי

תוספות

איידי [דאתי מדרשא] חביבא ליה. ואם תאמר אם כן ליתני עולה לבסוף כדפריך בשמעתא קמייתא דיבמות (דף ג.) גבי אחות אשה ויש לומר איידי דאתיא עולה בציבור תניא בהדי חטאות דבאות בציבור והדר תניא אשם דאינו אלא ביחיד:

אשכחן בן צאן בן בקר מנלן. תימה דלעיל פרק כל הפסולין (דף לג:) דרשינן בן הבקר לפני ה' ואין השוחט לפני ה' ולא אמרינן בן צאן מנין ולכמה דרשות לא מצרכינן תרי קראי לבן בקר ולבן צאן ושמא אהך דרשא הוי"ו [כב] מוסף סמיך אי נמי משום דבבן צאן כתיב אותו למעוטי איצטריך הכא לרבויי מיהו בההיא דבן הבקר לפני ה' וסמיכה [כג] והפשט ניחא דלא קאמר בן צאן מנין דפשיטא [כד] דילפינן תחתון מעליון אבל עליון מתחתון ס"ד דלא יליף: מה להלן דבר שחייבין על זדונו כרת. ואם תאמר היכי יליף מגזירה שוה מצות מצות הא חטאת חלב גופה בהיקישא ילפא כדאמר [כה] [י] הוקשה כל התורה לעבודת כוכבים וי"ל דכי האי גוונא לא חשיב למד בהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש [כו] כיון דאי לאו היקשא הוה מוקמינא ליה בכל דבר ולא אתא היקשא אלא [כז] למימר דלא איירי אלא בדבר שיש בו כרת: דכולי עלמא היקשא עדיפא. וא"ת והאמרינן פ' השולח (גיטין דף מא:) דכ"ע גזירה שוה עדיפא וי"ל הא דקאמר דכ"ע היקש עדיף היינו לענין [יא] דטוב לנו לעשות הגז"ש למחצה ממה שנבטל ההיקש לגמרי אבל התם דמקיש או חופשה דהיינו שטר להפדה לא נפדתה דהיינו כסף לומר משחרר חצי עבדו בשטר מועיל כמו בכסף וקאמר גזירה שוה דלה לה מאשה עדיפא מה אשה חציה לא מועיל והתם [כח] לא נתבטל ההיקש דשמא צריך למילי אוחרי ועוד י"ל דשטר בשפחה כנענית לא קמ"ל [כט] אלא בגזירה שוה דלה לה מאשה לכך קאמר דגזירה שוה עדיפא דטוב לעשות גזירה שוה דתהוי שטר בשפחה כמו גט דאשה שלא להועיל חציה [ל] מלעשותו כמו כסף שסמוך לו והפדה דהא מגט אשה נפקא שטר שחרור ועיקר. ברוך: וחטאת בת דנקא. פי' בקונטרס לאו דווקא אלא דמים קלים שלא ניתן קצבה והדין עמו דבהדיא איתא בפ' בתרא דכריתות (דף כז.) גבי מפני מה לא נתנה תורה שיעור במחוסרי כפרה ופריך אלא מעתה חטאת חלב תהא לה קצבה וא"ת הא בפ' מחוסרי כפרה (כריתות דף י:) משמע דהוי בסלע גבי האומר הרי עלי בסלע למזבח יביא כבש שאין לך דבר שקרב בסלע אלא כבש והאי סלע היינו בלא נסכים דקאמר דחס רחמנא עליה למיהוי [חד] מסיתסר בעשירות וי"ל דהתם למצוה מן המובחר [י]: תינח למאן דאית ליה זאת תורת. פלוגתא בשמעתא קמייתא במנחות (דף ג:) והכי נמי הוה מצי למיבעי לרבנן מנא להו אשם בכסף שקלים בכל אשמות כיון דלית להו זאת תורת: גמר בערכך בערכך. וא"ת רבנן אי אית להו גזירה שוה דבערכך בערכך א"כ [ואם] נפש למה לי ואי לית להו א"כ אשם גזילות [לא] בכסף שקלים מנא להו ואומר ר"ת דאע"ג דאית להו איצטריך ואם נפש שלא יהא ספיקו חמור מודאו דכי האי גוונא אמר פ' דם שחיטה (כריתות כב:) ורבנן אע"ג דכתיב זאת תורת איצטריך ואם נפש כו' דאי [לב] מתורה אחת הני מילי לשאר אשמות אבל אשם תלוי לא יהא חמור ספיקו מודאו וא"ת לרבנן מגזירה שוה דבערכך נמי נילף אשם תלוי בספק מעילות וי"ל דבערכך לא משמע להקיש [לג] אלא לענין כסף שקלים ומהאי טעמא נמי איצטריך לר"ע ואם נפש לספק מעילות [לד]: אשם שפחה חרופה באיל איל. ובתורת כהנים יליף אשם שפחה לכסף שקלים מגזירה שוה דאשם אשם יכול [לה] אף אשם נזיר ומצורע כו' ת"ל הוא והיינו טעמא דממעט טפי משאר אשמות משום דבאין בן שנה כבש שהוא בן שנה כדפירש רש"י:

עין משפט נר מצוה

ז א מיי' פ"ט מהלכות שגגות הלכה יא:

תורה אור השלם

1. וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ צָפֹנָה לִפְנֵי יְהוָה וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת דָּמוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ויקרא א, יא
2. וְאִם מִן הַצֹּאן קָרְבָּנוֹ מִן הַכְּשָׂבִים אוֹ מִן הָעִזִּים לְעֹלָה זָכָר תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ: ויקרא א, י
3. וְאִם נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וְעָשְׂתָה אַחַת מִכָּל מִצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְלֹא יָדַע וְאָשֵׁם וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ: ויקרא ה, יז
4. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא בִשְׁגָגָה מִכֹּל מִצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְעָשָׂה מֵאַחַת מֵהֵנָּה: ויקרא ד, ב
5. וְזֹאת תּוֹרַת הָאָשָׁם קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא: ויקרא ז, א
6. נֶפֶשׁ כִּי תִמְעֹל מַעַל וְחָטְאָה בִּשְׁגָגָה מִקָּדְשֵׁי יְהוָה וְהֵבִיא אֶת אֲשָׁמוֹ לַיהוָה אַיִל תָּמִים מִן הַצֹּאן בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ לְאָשָׁם: ויקרא ה, טו
7. וְהֵבִיא אַיִל תָּמִים מִן הַצֹּאן בְּעֶרְכְּךָ לְאָשָׁם אֶל הַכֹּהֵן וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל שִׁגְגָתוֹ אֲשֶׁר שָׁגָג וְהוּא לֹא יָדַע וְנִסְלַח לוֹ: ויקרא ה, יח
8. וְאֶת אֲשָׁמוֹ יָבִיא לַיהוָה אַיִל תָּמִים מִן הַצֹּאן בְּעֶרְכְּךָ לְאָשָׁם אֶל הַכֹּהֵן: שם, כה
9. וְסָמַךְ אֶת יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַחַטָּאת וְשָׁחַט אֶת הַחַטָּאת בִּמְקוֹם הָעֹלָה: ויקרא ד, כט
10. וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם הַחַטָּאת בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל קַרְנֹת מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת דָּמוֹ יִשְׁפֹּךְ אֶל יְסוֹד מִזְבַּח הָעֹלָה: ויקרא ד, כה
11. וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַשָּׂעִיר וְשָׁחַט אֹתוֹ בִּמְקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט אֶת הָעֹלָה לִפְנֵי יְהוָה חַטָּאת הוּא: ויקרא ד, כד

מוסף רש"י

שיטה מקובצת

ורבי עקיבא האי סברא מנא ליה. תימה מאי קושיא...

שינויי נוסחאות

א] החיצונות ברישא איידי דהני נכנס דמן כו'...